

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMP ROMÂNIA

© Editura Ozalid, 2024

Toate drepturile sunt rezervate, conform legilor în vigoare privind drepturile de autor.

Reproducerea integrală sau parțială fără permisiunea scrisă a deținătorului drepturilor de autor reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsește penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Editura Ozalid

Dr. Alexandru Vitzu 17
sector 5, București 050671
t +4 031 401 37 37 • m +4 0749 281 381
www.ozalid.ro
contact@ozalid.ro

ISBN 978-606-95991-1-9

Emilia Țugui • grafică panouri expoziție
și raport, tehnoedactare

un proiect

POSITIF ■ CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMAJA
asociazione culturale

ISTITUTO ROMENO
DI CULTURA E RICERCA
UMANISTICA DI VENEZIA

susținut de

Proiect susținut de Ordinul
Arhitecților din România din timbrul
arhitecturii.

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din România din timbrul arhitecturii.

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

RAPORT AL PROIECTULUI DE CERCETARE

autor raport • Emilia Țugui

contribuții • texte trasee

- Ana Bărcă • *Biserici de lemn din Teleorman*
- Ramona Caramelea • *Județul Teleorman. Geografie istorică* • *Morile pentru cereale*
- Paolo Tolasella • *Pietro Adotti, constructor friulan în Oltenia la începutul secolului XX*

EDITURA **OZALID**

TRASEE CULTURALE ÎN SAATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

un proiect

POSITIF ■ CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMLJA
associazione culturale

ISTITUTO ROMENO
DI CULTURA E RICERCA
UMANISTICA DI VENEZIA

MUZEUL DE ARTĂ CALAFAT
„PALATUL MARINCU”

MONUMENTALIST

susținut de

 ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților din
România din timbrul arhitecturii.

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

INIȚIATOR, PARTENERI ȘI FINANȚATORI AI PROIECTULUI

www.tc-cr.ozalid.ro
www.ozalid.ro/tc-cr

un proiect

POSITIF ■ CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMIJA
asociazione culturale

ISTITUTO ROMENO
DI CULTURA E RICERCA
UMANISTICA DI VENEZIA

susținut de

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul de
arhitectură

Proiect susținut de Ordinul Arhitecților
din România din timbrul arhitecturii.

MUZEUL DE ARTĂ CALAFAT
„PALATUL MARINCU”

MONUMENTALIST

Proiectul a fost **inițiat de Positif Concept**, un birou de proiectare de arhitectură înființat în 2008. În 2012 am inițiat Editura Ozalid, specializată în carte de arhitectură și din domeniile conexe. Activitatea de proiectare se desfășoară în paralel cu cea editorială. Pe lângă proiectele proprii, avem colaborări cu companii din România și din afara țării, pentru proiecte de arhitectură, restaurare, urbanism și amenajări interioare. De asemenea, derulăm proiecte culturale în domeniul arhitecturii, în parteneriat cu asociații nonguvernamentale, alte companii și entități instituționale.

Pentru realizarea proiectului am cooptat o serie de parteneri: asociații, instituții culturale și documentariști pasionați ai patrimoniului cultural din sudul țării.

Asociația Zemlja din Pordenone, regiunea Friuli - Veneția Giulia, Italia, a susținut documentarea din Italia a lucrărilor realizate de constructorul friulan Pietro Adotti și a biografiei și parcursului profesional al acestuia.

Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică de la Veneția a contribuit cu traducerea textelor din limba italiană.

Muzel de Artă Calafat a găzduit expoziția proiectului și conferința dedicată lui Pietro Adotti, unul dintre constructorii și antreprenorii italieni activi în Oltenia la începutul secolului XX.

Monumentalist a contribuit cu documentarea de teren în zona Olteniei.

Etapa proiectului derulată între 2022 și 2024 a beneficiat de **susținerea financiară a Ordinului Arhitecților din România**, printr-o cofinanțare din timbrul arhitecturii, care a acoperit cea mai mare parte a cheltuielilor pentru cercetarea de teren și o parte din cheltuielile pentru realizarea expoziției.

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

UN PROIECT

Positif Concept • București

Editura Ozalid • București

PARTENERI

Associazione Culturale Zemlja • Sacile • Italia

Institutul Român de Cultură și Cercetare Urbanistică de la Veneția • Italia

Muzeul de Artă și Etnografie • Calafat • România

SUSȚINUT DE

Ordinul Arhitecților din România • cofinanțare din timbrul arhitecturii

ECHIPA DE PROIECT

Emilia Țugui • coordonare proiect, cercetare de teren, fotografii, documentare bibliografică și de arhivă, texte, grafică

Paolo Tomasella • documentare bibliografică și de arhivă, texte

Ramona Caramelea • documentare bibliografică și de arhivă, texte

Ana Bârcă • consultant științific, documentare bibliografică, texte

Dragoș Andreescu • cercetare de teren, documentare, fotografii

Camil Iamandescu • fotografii

Alexandra Eliana Pelcea • documentare de arhivă

Tereza Caloian • documentare de arhivă

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

„Trasee culturale în satele din Câmpia Română” este un proiect de cercetare care are ca scop identificarea și documentarea patrimoniului arhitectural din localitățile din Câmpia Română, din zona de sud a Munteniei și Olteniei.

Proiectul este realizat ca o continuare a documentării întreprinse pentru *Ghidurile de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural* pentru satele din Câmpia Română.¹ Materialele documentare detaliază anumite aspecte semnalate în ghiduri, cele mai multe dintre temele propuse fiind identificate și în aceste materiale. Pentru o imagine generală a zonei de studiu, pot fi consultate ghidurile.

Raportul prezintă sintetic rezultatul cercetării de teren, de arhivă și bibliografică realizate în cadrul proiectului „Trasee culturale în satele din Câmpia Română”. Cercetarea nu își propune a fi una exhaustivă. Obiectivele și tematicile selectate au la bază interesul propriu pentru anumite programe, dar, mai ales, dorința de a acoperi teme mai puțin cunoscute și insuficient documentate. Din acest motiv, cu puțin excepții, am ocolit prezentarea conacelor și a bisericilor, teme care au făcut obiectul altor preocupări și proiecte.

Materialele adunate prin cercetarea de teren, bibliografică și arhivistică sunt prezentate grupat sub forma unor trasee culturale, organizate tematic sau în funcție de un anumit teritoriu ce prezintă caracteristici similare. Un argument pentru o astfel de organizare este faptul că ne dorim o mai bună înțelegere a zonei de sud a țării, nu doar printr-o cunoaștere teoretică, dar și prin invitația pentru a descoperi nemijlocit, pe teren, componentele peisajului rural și urban din Câmpia Română.

¹ Acestea cuprind patru zone: *Câmpia Olteniei*, *Câmpia Teleormanului*, *Câmpia Română*. Sectorul Argeș-Moșiștea și Bărăganul de Sud. Aceste publicații, împreună cu ghidurile realizate pentru celelalte zone rurale, care acoperă întreg teritoriul țării, sunt accesibile gratuit pe site-ul Ordinului Arhitecților din România, la adresa: www.oar.archi/buna-practica/ghiduri-de-arhitectura.

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

Fiecare dintre itinerariile propuse tratează un subiect restrâns. Puse împreună, toate aceste teme au rolul de a contura peisajul cultural al Câmpiei Române. Subiectele au fost identificate în cea mai mare parte în urma cercetării de teren și reprezintă doar o parte dintre temele care pot fi dezvoltate în legătură cu acest teritoriu. Raportul de sinteză al proiectului de cercetare prezintă o scurtă introducere la temele propuse, urmând ca acestea să fie detaliate într-o altă etapă.

Am încercat în propunerea traseelor să organizăm materialele în așa fel încât cei interesați să își poată crea propriul itinerariu pe teren, având la dispoziție o informație coerentă, ce se referă la o zonă restrânsă. În acest fel, cele mai multe dintre trase pot fi organizate astfel încât să poată fi acoperite într-un timp limitat – o zi sau un sfârșit de săptămână.

Itinerariile pot fi structurate sub forma unei bucle, cu puncte de plecare și sosire apropiate și pot fi parcurse cu autoturismul, cu bicicleta sau prin drumeții. Deoarece dorim să promovăm parcurgerea traseelor prin alte mijloace în afară de autoturism, am indicat pentru fiecare traseu stația de cale ferată cea mai apropiată.

Parcurgerea traseelor cu bicicleta sau la pas oferă avantajul de a putea urmări rute alternative, cum ar fi drumuri locale, drumuri de exploatare, ulițe sau cărări pietonale, mai puțin accesibile ori inaccesibile cu autoturismele. Pe lângă beneficiul unei rute cu un pitoresc sporit, traseele alternative, cu un trafic redus sau fără circulație auto, oferă avantajul siguranței și confortului sporite pentru cicliști și drumeți.

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

Echipa multidisciplinară formată din arhitecți, istorici, etnologi și fotografi reflectă o parte din temele urmărite în documentarea de teren, bibliografică sau de arhivă pe care ne-am propus-o în cadrul proiectului. Din rațiuni de optimizare a resurselor, am prioritarizat documentarea de teren, deoarece mediul construit și peisajul din această zonă sunt – în continuare – într-un proces accelerat de transformare, proces pe care am fi tentați, prin prisama formării profesionale și a interesului subiectiv pentru perspectiva istorică să îl numim „alterare”. Un punct de vedere sociologic sau antropologic, lacunare în această etapă a proiectului, ar fi urmărit, poate, tocmai aceste fenomene.

autori

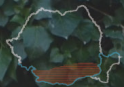
DA	Dragoș Andreescu
AB	Ana Bârcă
RC	Ramona Caramelea
CI	Camil Iamandescu
PT	Paolo Tomasella
ET	Emilia Țuguî

simboluri utilizate

	Repere urbane
	Stații de cale ferată principale aflate în zonă
	Autor text
	Autor fotografii

Fotografiile au indicate, în colțul din dreapta jos a paginii, autorul sau autorii. Textele și documentarea, acolo unde nu este indicat, aparțin autorului raportului.

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

Proiectul este dedicat generațiilor trecute de țărani care, prin munca lor, au construit patrimoniul satelor noastre, dar și generațiilor prezente și viitoare, care au datoria de a-l păstra și transmite mai departe

ACTIVITĂȚI

ÎNTRERINSE ÎN CADRUL PROIECTULUI

Pe lângă cercetarea de teren și documentarea zonelor din Câmpia Română, am urmărit promovarea și diseminarea rezultatelor printr-o serie de acțiuni desfășurate la București și Calafat: prezentări ale proiectului, expoziții și conferința „Pietro Adotti. Constructor friulan în Oltenia”, susținută de dr. arh. Paolo Tomasella.

Prezentarea publică și expoziția au cuprins un număr restrâns de trasee, care au putut fi documentate mai detaliat în termenul limitat de desfășurare al proiectului.

Evenimente organizate în cadrul proiectului „Trasee culturale în satele din Câmpia Română”

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

marți, 24 octombrie 2023 • ora 18:00

sediul Ordinului Arhitecților din România
str. Pictor Arthur Verona nr. 19 • București

• prezentarea proiectului • **Ana Bărcă** • **Emilia Țugui** •

conferința **Pietro Adotti, constructor friulian în Oltenia**
susținută de **dr. arh. Paolo Tomasella**

un proiect

POSITIF • CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMLIA
asociație culturală

ISTITUTO ROMENO
DE CULTURA E RICERCA
"GIANNISCA DI VENEZIA"

susținut de

Prezentare susținută de Ordinul Arhitecților din România
și de Ordinul Arhitecților

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

joi, 26 octombrie 2023 • ora 14:30

Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat
Palatul Marincu • str. 22 Decembrie nr. 6

vernisajul expoziției • prezentarea proiectului

conferința **Pietro Adotti, constructor friulian în Oltenia**
susținută de **dr. arh. Paolo Tomasella**

• invitați • **Liana-Carina Tătăranu** • **Dan Vană** •
prezentarea proiectului • **Emilia Țugui** • **Alexandra Pelcea**

un proiect

POSITIF • CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMLIA
asociație culturală

ISTITUTO ROMENO
DE CULTURA E RICERCA
"GIANNISCA DI VENEZIA"

susținut de

Prezentare susținută de Ordinul Arhitecților din România
și de Ordinul Arhitecților

Imagini de la evenimentul desfășurat la sediul Ordinului Arhitecților din România (Casa „Ion Mincu”), din București (24 octombrie 2023):

- prezentarea proiectului „Trasee culturale în satele din Câmpia Română”
- conferința „Pietro Adotti. Constructor friulan în Oltenia”, susținută de dr. arh. Paolo Tomasella

Imagini de la evenimentul desfășurat la sediul Ordinului Arhitecților din România (Casa „Ion Mincu”), din București (24 octombrie 2023):

- lansarea proiectului „Trasee culturale în satele din Câmpia Română” și conferința „Pietro Adotti. Constructor friulan în Oltenia”, susținută de dr. arh. Paolo Tomasella.

Imagini de la conferința „Pietro Adotti. Constructor friulan în Oltenia”, susținută de dr. arh. Paolo Tomasella și prezentarea proiectului, Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat (Palatul Marincu), 26 octombrie 2023

Imagini de la vernisajul expoziției „Trasee culturale în satele din Câmpia Română” și prezentarea proiectului, Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat (Palatul Marincu), 26 octombrie 2023

Imagini din expoziția „Trasee culturale în satele din Câmpia Română” de la Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat
(Palatul Marincu), octombrie 2023 – februarie 2024

Prezentarea proiectului „Trasee culturale în satele din Câmpia Română” și imagini din expoziția din cadrul Bienalei de Arhitectură Oltenia-Muntenia – BIOM 2024, Muzeul de Istorie din Târgoviște, 6 septembrie 2024

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

TRASEE PREZENTATE ÎN EXPOZIȚIA DE LA MUZEUL DE ARTĂ DIN CALAFAT (*) ȘI ÎN CADRUL EVENIMENTULUI DE LANSARE A PROIECTULUI, DE LA ORDINUL ARHITECȚILOR DIN ROMÂNIA

Traseele marcate cu * au fost incluse în prezentările publice ale proiectului din octombrie 2023, de la București și Calafat. Traseele marcate cu ** au fost incluse în panourile prezentate în expoziția deschisă la Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat (Palatul Marincu), în perioada octombrie 2023 – martie 2024.

PIETRO ADOTTI, CONSTRUCTOR FRIULAN ÎN OLTENIA LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XX-LEA **

🏠 Calafat • Craiova 🚗 Craiova – Calafat • Poiana Mare

text, documentare bibliografică, documentare de arhivă • **Paolo Tomasella** • cercetare de teren, fotografii • **Dragoș Andreescu, Emilia Țugui**

CASA TRADIȚIONALĂ DIN SUDUL MUNTENIEI **

🏠 Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea 🚗 Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

text, cercetare de teren, documentare bibliografică, fotografii • **Emilia Țugui**

LOCUIȚELE CU INFLUENȚE URBANE DIN CÂMPIA ROMANAȚILOR **

🏠 Caracal • Craiova 🚗 Craiova – Caracal • Corabia

text, cercetare de teren, documentare bibliografică și de arhivă, fotografii • **Emilia Țugui**

JUDEȚUL TELEORMAN. GEOGRAFIE ISTORICĂ **

🏠 Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea 🚗 Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

text, documentare bibliografică • **Ramona Caramelea** • documentare de arhivă, cercetare de teren, fotografii • **Emilia Țugui** • fotografii cu drona, fotografii • **Camil Iamandescu**

MORILE PENTRU CEREALE **

🏠 Calafat • Băilești • Balș • Caracal • Corabia • Turnu Măgurele • Zimnicea • Slatina • Roșiorii de Vede • Alexandria 🚗 Caracal – Craiova – Calafat • Poiana Mare • Corabia • Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

text, documentare bibliografică • **Ramona Caramelea** • cercetare de teren, fotografii • **Emilia Țugui**

MONUMENTE COMEMORATIVE ÎN ORAȘE*

MONUMENTE COMEMORATIVE PENTRU EROII COMUNELOR*

🏠 Calafat • Băilești • Balș • Caracal • Corabia • Turnu Măgurele • Zimnicea • Slatina • Roșiorii de Vede • Alexandria 🚗 Caracal – Craiova – Calafat • Poiana Mare • Corabia • Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

text, cercetare de teren, documentare bibliografică, fotografii • **Emilia Țugui** • documentare de arhivă • **Emilia Țugui, Alexandra Eliana Pelcea, Tereza Caloian**

ARGUMENT

ÎN FAVOAREA PĂSTRĂRII PATRIMONIULUI
CONSTRUIT AL SATELOR • ELEMENT
DEFINITORIU AL IDENTITĂȚII LOCALE

Patrimoniul arhitectural european nu este format numai din monumentele noastre cele mai importante, ci și din ansamblurile de clădiri care constituie orașele și satele noastre tradiționale în contextul lor natural sau construit.

Mult timp au fost protejate și restaurate numai monumentele cele mai importante, fără a ține seama de contextul lor. Acestea pot însă pierde mare parte din valoarea lor dacă acest context este alterat. Mai mult, grupuri de clădiri, chiar lipsite de episoade arhitecturale excepționale, pot prezenta calități ambientale care să le confere o valoare artistică diversificată și articulată. Aceste grupuri de clădiri trebuie conservate ca atare.

Patrimoniul arhitectural constituie o mărturie a istoriei și a importanței acesteia în viața contemporană.

Mărturia trecutului atestată de patrimoniul arhitectural constituie un mediu esențial pentru echilibrul și dezvoltarea culturală a omului.

În contextul unei civilizații în continuă schimbare, ale cărei aspecte negative sunt la fel de evidente ca și cele pozitive, oamenii de astăzi își dau seama spontan de valoarea acestui patrimoniu.

Acesta constituie un element esențial al memoriei omului de astăzi și, dacă nu ar fi transmis generațiilor viitoare în bogăția sa autentică și în diversitatea sa, umanitatea ar suferi o amputare a conștiinței viitorului său.

Patrimoniul arhitectural constituie un capital spiritual, cultural, economic și social a cărui valoare este de neînlocuit. [...]

Acest patrimoniu este în pericol.

Este amenințat de ignoranță, de timp, de diverse forme de degradare, de abandon. Un anumit gen de urbanism favorizează distrugerea sa, atunci când autoritățile atribuie excesivă atenție intereselor economice și exigențelor traficului. Tehnologia contemporană prost aplicată degradează structurile vechi. Restaurările abuzive sunt nefaste. În fine, și cu precădere, specula funciară și imobiliară predomină și anulează cele mai bune planuri.

Consiliul Europei, Carta europeană a patrimoniului arhitectural, Amsterdam, 1975

*Traducere din limba italiană de arh. Rodica Crișan, după „Documenti norme ed istruzioni per il restauro dei monumenti”, a cura di Emanuele Romeo, în *Restauro – criteri, metodi, esperienze*, a cura di Stella Casiella. Electa, Napoli, 1990. Sursa www.patrimoniu.gov.ro*

Cum poate fi comunitatea locală sensibilizată pentru a păstra și pentru a pune în valoare patrimoniul construit, care reprezintă, adesea, cadrul vieții cotidiene? O primă condiție pentru a-l proteja este cunoașterea acestuia, apoi conștientizarea importanței patrimoniului pentru identitatea acelei comunități.

Includerea unor obiective în Lista Monumentelor Istorice (LMI) în scopul protejării reprezintă doar o recunoaștere oficială a valorii lor patrimoniale: istorice, artistice, arhitecturale, urbanistice ori a rarității sau a valorii memoriale. Pe lângă acestea, există un întreg patrimoniu construit de valoare, adesea puțin documentat, care este în pericol să fie alterat ireversibil ori pierdut.

În acest sens, unul dintre scopurile documentării din cadrul proiectului este de a identifica, dincolo de obiectivele cunoscute și incluse în Lista Monumentelor Istorice, acele construcții care au potențialul de a constitui repere pentru definirea identității comunităților din satele din Câmpia Română.

Urmărind modificările aduse clădirilor publice sau private din sate, realizate cu intenția de a le reabilita și moderniza, se poate constata că cele mai multe urmează un tipar de intervenție.

Așa cum am indicat și în *Ghidurile de arhitectură*, acestea includ înlocuirea tâmplăriilor din lemn cu tâmplării din PVC, modificări ale proporțiilor și formeii golurilor pentru uși și ferestre, placarea cu polistiren a fațadelor, utilizarea unor culori stridente, concomitent, uneori, cu realizarea unor desene aleatorii pe fațade, înlocuirea învelitorii (cel mai adesea cu tablă profilată care imită țigla), însoțită de multe ori de schimbarea configurației acoperișului, fără legătură cu cel original, și de apariția unor lucarne supradimensionate, fără referințe la lucarnele construcțiilor istorice din zonă.

Toate aceste intervenții reduc substanțial calitățile arhitecturale a clădirilor și sunt de cele mai multe ori ireversibile sau greu reversibile.

Cauzele acestor tipuri de intervenții agresive asupra patrimoniului construit sunt lipsa educației și a reperelor, valorizarea unor materiale și soluții constructive improprii pentru construcțiile de patrimoniu, idea de „modernizare” prost înțeleasă, ori presiunea socială, prin care se aduc anumite modificări construcțiilor pentru „a fi în rând cu lumea”. La acestea se adaugă uneori, din păcate, aportul arhitecților și al inginerilor, prin furnizarea unor soluții neadecvate de intervenție asupra construcțiilor istorice. În acest fel, un patrimoniu valoros al satelor este alterat ireversibil, doar unele caracteristici ale fațadelor amintind de arhitectura originală.

Există însă, adesea, nevoia obiectivă de a îmbunătăți calitățile funcționale ori performanțele unor construcții. Tâmplăriile din lemn, vechi de aproape 100 de ani, uneori chiar mai mult, mai ales în cazul în care nu au fost întreținute adecvat, au nevoie de recondiționări pentru a răspunde necesităților de izolare termică. De aceea, o primă acțiune de reabilitare a clădirilor vechi este aceea de a înlocui tâmplăriile din lemn cu tâmplării din material plastic (PVC), numit impropriu „termopan”. În realitate, termenul „termopan” reprezintă o denumire comercială a unui material de construcție, geamul termoizolant, format din două sau mai multe foi de sticlă montate etanș prin intermediul unor baghete metalice și garnituri, astfel încât spațiul dintre foile de geam, umplut cu aer, argon sau alt gaz cu densitate redusă, încetinește transferul termic dintre interior și exterior, măbind eficiența termică a ferestrelor și ușilor. Acest tip de sticlă este folosit cu diverse tipuri de profile ale tâmplăriilor, din lemn, metal sau PVC.

Deoarece multe dintre aceste construcții istorice, ridicate în prima jumătate a secolului XX sau la sfârșitul secolului al XIX-lea, au valoare arhitecturală sau ambientală, pentru a conserva calitățile arhitecturale ale clădirilor este recomandată recondiționarea tâmplăriilor istorice din lemn și montarea unui geam termoizolant în profilele din lemn ale tâmplăriile istorice, fiind nevoie uneori de adaptări minime ale ramelor din lemn, pentru a putea primi noul tip de geam.

De la înlocuirea tâmplărilor și modificarea golurilor pentru uși și ferestre, eliminarea completă a decorațiilor de pe fațadele istorice, ori intervenții care fac de nerecunoscut foste construcții de patrimoniu, până la

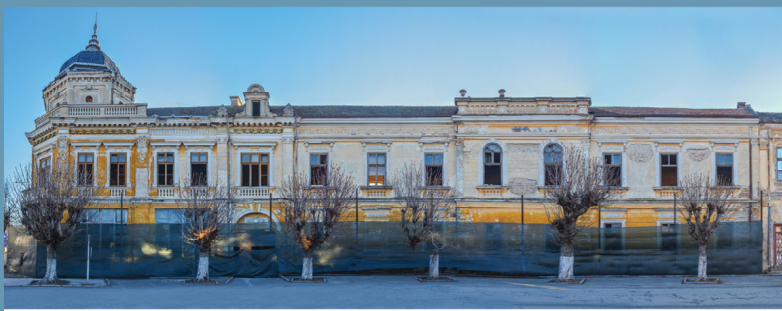
demolarea completă a acestora – o serie întreagă de agresiuni asupra patrimoniului construit al satelor are drept consecință ștergerea unor elemente definitorii ale identității locale.

Evenimentele organizate (expoziții, conferințe) au rolul de a face cunoscut patrimoniul local și de a atrage atenția asupra acestuia și a pericolului pierderii lui. Situația dramatică a Hotelului Marincu din Calafat, construcție neinclusă în Lista Monumentelor Istorice, este unul dintre motivele pentru care a fost organizată expoziția de la Muzeul de Artă și Etnografie din Calafat. Pierderea Școlii de Agricultură de la Poiana Mare, unitate de învățământ funcțională până nu demult și ajunsă ruină la câțiva ani de la desființare, reprezintă un exemplu de patrimoniu valoros pierdut, fără ca cel puțin o documentare a construcțiilor înainte de ruinare să-i fi păstrat memoria. Aceasta a fost o una dintre investițiile publice importante de la începutul secolului XX realizată într-o comună rurală, fiind printre primele școli dedicate învățământului agricol din România. Imaginea din arhiva Pietro Adotti din Italia relevă clădirea Școlii de Agricultură imediat după construire.

Școala de Agricultură, Com. Poiana Mare

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

Interesul pentru această zonă și cercetarea vin în continuarea documentării întreprinse pentru realizarea *Ghidurilor de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural* pentru satele din Câmpia Română.¹

Cu ocazia activității de teren din cadrul proiectului am revizitat obiective documentate anterior, constatănd în unele cazuri modificările care au fost aduse clădirilor (de cele mai multe ori neadecvate) și, în unele situații, chiar dispariția unor construcții. Unul dintre scopurile proiectului este acela de a atrage atenția asupra patrimoniului valoros încă prezent în satele din Câmpia Română și de a oferi cu această ocazie argumente în plus pentru respectarea recomandărilor din *Ghidurile de arhitectură*, atât din partea autorităților, cât și a proprietarilor.

¹ Acestea cuprind patru zone: *Câmpia Olteniei*, *Câmpia Teleormanului*, *Câmpia Română*. Sectorul Argeș-Mostiștea și Bărağanul de Sud. Aceste publicații, împreună cu ghidurile realizate pentru celelalte zone rurale, care acoperă întreg teritoriul țării, sunt accesibile gratuit pe site-ul Ordinului Arhitecților din România, la adresa: www.oar.archi/buna-practica/ghiduri-de-arhitectura.

Arhitectura din satele din Câmpia Română a făcut obiectul unor cercetări sporadice.¹ În introducerea la cel mai important studiu dedicat arhitecturii populare din zona de câmpie din sudul Munteniei, elaborat la jumătatea secolului al XX-lea, colectivul de autori format din arhitecți, etnografi și sociologi remarcă:

Cu toate că regiunea București² este foarte frecventată — ceea ce ar presupune o cunoaștere satisfăcătoare ai ei — totuși, se pare că este foarte puțin apreciată și înfățișată în scrierile literare, folcloristice, etnografice și în reprezentările artistice.

Urmărită mai atent, regiunea București prezintă valori artistice demne de luat în considerare. Mulți cunosc castelul și lacul Mogoșoaia, dar puțini s-au abătut în sat să descopere minunatele ornamente în tencuiala caselor vechi. Cu toții cunoaștem Snagovul, dar foarte puțini au urmărit cu atenție ciudatele și frumoasele traforuri de la casele din sat.³

De atunci, situația a rămas aproape neschimbată, cel puțin în privința arhitecturii, zona de câmpie din sudul Munteniei și al Olteniei fiind ignorată de cei mai mulți cercetători ai arhitecturii rurale. Cercetarea de teren începută în 2015 a scos la iveală o serie de aspecte neidentificate în bibliografia ce tratează subiectul arhitecturii zonelor rurale din sudul țării.

¹ Textul reprodus pe această pagină este preluat din introducerea articolului „Urban influences in the architecture of rural dwellings in southern Muntenia and Oltenia in the late 19th and early 20th centuries”, autor Emilia Țugui, în *Caiete ARA*, 14 (2023), pp. 201-226.

² Regiunea București, conform împărții administrative din perioada 1952-1960 cuprindea, cu aproximație, teritoriul actualelor județe Teleorman, Giurgiu, Ilfov, Ialomița și Călărași.

³ Florea Stănculescu, Adrian Gheorghiu, Paul H. Stahl, Paul Petrescu, *Arhitectura populară românească. Regiunea București*, 1958, p. 6.

Cu excepția reședințelor domnești sau a conacelor boierești, satele din Câmpia Română au fost în general ocolite de cercetătorii arhitecturii, documentarea zonei fiind destul de săracă. Aceste sate dețin un patrimoniu arhitectural divers și original ce include, pe lângă locuințe, clădiri cu funcțiuni administrative și sociale sau agro-industriale (primării, școli, spitale rurale, cămine culturale, mori, hambare etc.).

Documentarea de teren relevă o arhitectură valoroasă încă păstrată, care se pierde neconștient prin demolare, abandon sau prin intervenții necorespunzătoare. Cele mai multe investiții de „modernizare” sunt mai degrabă distructive și se realizează uneori doar la presiunea socială, pentru păstrarea ori dobândirea unui prestigiu în comunitate, sau pe măsură ce sunt accesate de către autorități fonduri destinate zonelor rurale. Dintre funcțiunile amenințate de acest fenomen, arhitectura locuinței tradiționale și cea programelor publice (școli, primării, spitale rurale, cămine culturale) se detașează într-o prioritizare a urgențelor de documentare și de promovare a păstrării patrimoniului construit, fiind printre primele obiective vizate de operațiunile de „modernizare”.

Demersul mai larg căruia îi este subsumat proiectul urmărește documentarea satelor de câmpie din sudul țării pentru o mai bună cunoașterea acestei zone: evoluția localităților, arhitectura și peisajul rural, dar și promovarea acestui spațiu pentru identificarea unor alternative de dezvoltare pentru comunitățile locale (de exemplu, prin valorificarea potențialului turistic, a tradițiilor locale, recuperarea meșteșugurilor tradiționale). De asemenea, urmărim sistematizarea informațiilor rezultate din cercetarea documentară și de teren și realizarea unor materiale de informare/documentare (academică, dar și de popularizare) pentru subiectele și zonele cercetate (articole, publicații, materiale foto-video, tipărite și online, materiale și activități educaționale).

Proiectul are ca obiectiv principal cartografierea arhitecturii rurale din satele de câmpie în vederea identificării și documentării patrimoniului arhitectural din această zonă mai puțin studiată. Metodologia utilizată combină documentarea istorică, arhivistică și bibliografică cu cercetarea de teren, pentru identificarea clădirilor cu valoare arhitecturală sau ambientală. Selecția include și obiective incluse în Lista Monumentelor Istorice, fără a se limita la acestea. Documentarea cuprinde programe arhitecturale specifice lumii rurale, dar și sate, ansambluri sau peisaje rurale valoroase, unde se păstrează preponderent arhitectură tradițională.

Am gândit o modalitate de organizare a informațiilor și de prezentare care să fie atractivă atât pentru arhitecți și pentru publicul specializat (academic), cât și pentru publicul larg: organizarea informațiilor sub forma unor trasee culturale. Traseele propuse sunt fi structurate coerent, în funcție se caracteristicile arhitecturii dintr-o anumită zonă sau urmărind un anumit subiect, încercând în același timp ca obiectivele din fiecare traseu să poată fi organizate de potențialii turiști în vizite desfășurate pe parcursul unei zile sau al unui sfârșit de săptămână, cu diverse variante de deplasare, în funcție de dorința și posibilitățile acestora (drumeție, bicicletă, autoturism).

Dată fiind limitarea infrastructurii turistice din zonă, în special în sate, propunem organizarea traseelor rurale în tandem cu un mic oraș de provincie mai puțin cunoscut, dar care poate oferi, la rândul său, obiective atractive de vizitat; Calafat, Băilești, Corabia, Caracal, Slatina, Roșiorii de Vede, Alexandria, Turnu Măgurele, Zimnicea.

Statisticile referitoare la turismul în România¹ arată interesul scăzut al turiștilor pentru această parte a țării, în ciuda potențialului oferit de prezența Dunării. Astfel, județele din sudul Munteniei (Teleorman, Giurgiu și Călărași) sunt pe ultimele locuri în ceea ce privește numărul de turiști și numărul de nopți de cazare. Dintre cele trei județe, pentru Teleorman statisticile relevă o scădere accentuată și constantă a acestor cifre după anul 2021, cu valori mult reduse față de celelalte județe din țară.² Cu toate acestea, considerăm că potențialul turistic este mult mai mare, iar atragerea unui public interesat de valorile culturale din zonă, chiar și pentru excursii limitate ca timp și întindere, va crea un interes din partea actorilor locali pentru dezvoltarea infrastructurii și ofetelor turistice, contribuind astfel la creșterea atractivității turistice și, implicit, la valorizarea patrimoniului.

¹ Disponibile pe site-ul Institutului Național de Statistică www.statisticiromania.ro/clasamente.

² Statistica referitoare la numărul de turiști pentru anii 2019-2020 arată o scădere importantă în acest interval, datorat cel mai probabil pandemiei, însă valorile referitoare la numărul de nopți de cazare înregistrează o nouă scădere importantă între 2020-2021, continuată după acest interval. Acest lucru arată fie dificultatea de redresare a turismului din județul Teleorman după perioada de pandemie, fie o tendință de scădere a interesului turiștilor față de această zonă a țării, independentă de situația sanitară din 2020.

Structurarea informațiilor sub forma unor itinerarii nu este întâmplătoare. Suntem conștienți că propunerea de a organiza vizite cu caracter turistic și excursii într-un spațiu geografic perceput mai degrabă fără potențial turistic poate părea neobișnuită pentru o zonă lipsită de atractivitate și cu o infrastructură turistică slab dezvoltată. Chiar și Dunărea, zona cu potențialul cel mai mare, este mai degrabă ignorată: sectorul Dunării cuprins între Drobeta-Turnu Severin și Tulcea fiind puțin necunoscut și perceput ca zonă turistică.

Cu toate acestea, traseul Eurovelo 6 Atlantic-Marea Neagră¹ poate reprezenta o șansă pentru dezvoltarea turismului și pentru acest sector al Dunării. Traseul cuprinde variante pe ambele maluri ale Dunării, prin România și prin Serbia și Bulgaria. Există în prezent o serie de puncte de cazare turistică pe malul românesc care răspund cererii cicliștilor ce urmează acest traseu, multe aflate în satele de la Dunăre. Însă acestea sunt insuficiente pentru necesarul traseului cicloturistic și sunt mai puțin cunoscute publicului autohton. Pornind de la valorificarea potențialului turistic al cursului Dunării, poate crește și atractivitatea altor localități ori zone din interiorul câmpiei, ca alternativă la oferta reprezentată de obiectivele amplasate de-a lungul fluviului.

¹ Vezi www.eurovelo.com/ev6.

Inițiativa propusă urmărește promovarea arhitecturii din Câmpia Română către colegii arhitecți, publicul larg, diverse instituții. Interesul pentru această spațiu sperăm să fie un stimulent pentru actorii locali și pentru autorități pentru a-și orienta preocuparea și acțiunile către păstrarea și valorificarea patrimoniului construit local (fie că e vorba de locuințe particulare sau de clădiri administrate de autoritățile locale). De asemenea, putem anticipa creșterea interesului pentru construirea unor locuințe de vacanță în aceste sate (ușor accesibile din marile orașe din sudul țării) din partea unor orașeni atașați de valorile rurale și de arhitectura locală, dornici să păstreze o locuință tradițională sau să construiască una în spiritul arhitecturii caselor de câmpie. Exemplele oferite de aceștia pot schimba percepția locuitorilor asupra arhitecturii locale și concepțiile privind valorizarea anumitor materiale de construcții sau a modalităților adecvate de intervenție asupra fondului construit.

Prin valorificarea potențialului turistic orientat spre obiective culturale și prin promovarea patrimoniului construit din această zonă a țării, despre care informațiile care circulă în spațiul public nu sunt în general favorabile, putem contribui la schimbarea percepției generale asupra acestui teritoriu, la orientarea atenției înspre valorizarea fondului construit existent din partea locuitorilor și la o deschidere mai mare din partea autorităților către proiecte de reabilitare a construcțiilor existente, respectând totodată valorile de patrimoniu. În acest fel, sperăm că vor crește șansele ca investițiile anticipate ce se vor derula prin programele de finanțare pentru zonele rurale să fie realizate acordând o atenție mai mare pentru protejarea patrimoniului construit local și cu respectarea, și în această parte a țării, a recomandărilor *Ghidurilor de arhitectură* elaborate în cadrul grupului „Rural” al Ordinului Arhitecților din România.

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

În urma cercetării de teren au fost identificate o serie de teme pentru traseele culturale din Câmpia Română, prin care poate fi conturat peisajul cultural din zona de sud a țării. Criteriile de selecție a temelor propuse au pornit de la interesul propriu pentru arhitectură și mediul construit, în general, dar și pentru peisaj și teritoriu; acestea nu pot fi disociate de cadrul natural, evoluția istorică și locuitori.

 Calafat • Craiova

 Craiova – Calafat • Poiana Mare*

• text, documentare bibliografică și de arhivă •
Paolo Tomasella
• cercetare de teren, fotografii • **Dragoș
Andreescu, Emilia Țugui**

PIETRO ADOTTI CONSTRUCTOR FRIULAN ÎN OLTEȚIA

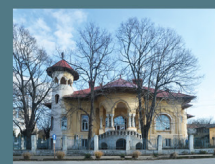
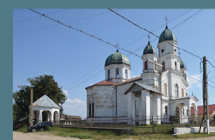
Pietro Adotti (1872-1934), născut în Artegna, comună situată în nord-estul Italiei, astăzi în regiunea Friuli – Venezia Giulia, a fost un antreprenor și constructor italian, foarte activ în regiunea Dolj până la începutul anilor 1920. El face parte din tradiția marilor constructori de origine friulană care au decis să emigreze pe teritoriile Imperiului Austro-Ungar și chiar dincolo de granițele imperiale în căutarea unor noi lucrări de realizat. În concordanță cu tendințele arhitecturale ale României la acea vreme, a lăsat dovezi semnificative ale activității sale în special la Calafat, pe atunci port fluvial înfloritor situat de-a lungul rutelor comerciale dunărene.

În contextul dinamicii edilitare și infrastructurale din perioada amintită, Pietro Adotti a executat lucrări de construcții și în unele localități rurale din județul Dolj, nu departe de Calafat, unde a ridicat silozuri, hale pentru creșterea păsărilor, clădiri publice precum școala agricolă din Poiana Mare și o serie de edificii de cult. _✍ PT

Cu puține excepții, clădirile construite de Pietro Adotti nu sunt incluse în Lista Monumentelor Istorice (LMI), asupra acestor construcții valoroase nefiind instituit niciun regim de protecție. În unele situații, imaginile recente sunt menite a ilustra starea actuală a edificiilor construite de Pietro Adotti în primul deceniu al secolului XX. Unele dintre acestea sunt într-o stare bună și foarte bună de conservare (cele restaurate și consolidate), precum Palatul Marincu, Casa Drăgulescu, Casa Vasile Mirică și Liceul „Ferdinand I” din Calafat, dar și cele mai multe biserici. În schimb, alte edificii însemnate (neincluse în LMI) se află într-un proces continuu de degradare, fiind abandonate sau întreținute precar, cum ar fi Vila Ilariu Marian din Calafat sau Conacul Sima Niculescu din Ghidici. În alte cazuri – Hotelul „Marincu” din Calafat aflat în stare critică și Școala de Agricultură din Poiana Mare – un patrimoniu însemnat este ruinat sau pe cale să dispară, lăsat pradă indiferenței.

PIETRO ADOTTI

CONSTRUCTOR FRIULAN ÎN OLTENIA

 Turnu Severin • Calafat • Craiova

 Craiova – Calafat– Turnu Severin

SATELE DIN CÂMPIA BLAHNIȚEI

Acoperind jumătatea sudică a județului Mehedinți, Câmpia Blahniței (subdiviziune a Câmpiei Olteniei) se află în extremitatea vestică a Câmpiei Române. Teritoriul are ca limită nord-vestică localitatea Hinova, în aval față de municipiul Drobeta Turnu Severin, iar la sud-est localitatea Cetate din județul Dolj, situată în amonte de Calafat. Câmpia este delimitată la vest și sud (și parțial la nord) de Dunăre, iar în partea nordică se învecinează cu Podișul Getic, relieful colinar înaintând în partea nord-estică, mai înaltă, a câmpiei, în contrast cu relieful terasei dinspre Dunăre, acoperit în parte cu dune de nisip.

După traversarea Carpaților, cursul meandrat al Dunării a format insule, unele dintre acestea fiind în prezent înglobate în câmpie (Ostrovlul Corbului), prin secarea unor brațe, precum Dunărea Mică, între Hinova și Batoți. Satul Ostrovlul Mare se află pe insula cu același nume, accesibilă pe două poduri rutiere care traversează Brațul Gogoșu, cel din partea sudică fiind în legătură cu centrala hidroelectrică de la Porțile de Fier II, punct de trecere a frontierei cu Republica Serbia, și colonia muncitorească cu același nume.

Apropierea de culoarul Timiș-Cerna, care permite pătrunderea maselor de aer cald de origine mediteraneană,

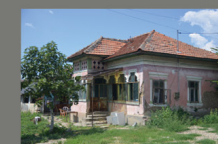
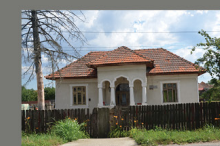
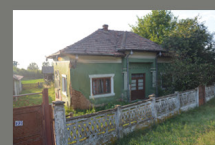
face ca partea sudică a județului Mehedinți să fie singura zonă din țară unde este prezent climatul submediteranean, cu veri calde cu precipitații reduse, ierni blânde și ploioase și temperaturi medii mai ridicate față de alte zone din țară.

Solurile nisipoase și brun-roșcate din Câmpia Blahniței sunt favorabile culturii viței-de-vie, regiunea fiind cunoscută prin zonele viticole de la Vânu Mare, Opișor și Rogova. În Câmpia Blahniței sunt prezente mai multe situri Natura 2000, dintre care extremitatea vestică, delimitată la est localitățile Hinova, Jiana și Izvoarele, este încadrată ca zonă umedă de importanță internațională (www.natura2000.ro/arrii-protejate).

Caracteristic localităților din Câmpia Blahniței sunt străzile înguste, adesea dispuse în rețele neregulate. Arhitectura caselor vechi este în cea mai mare parte modestă, însă pot fi întâlnite exemple dispartate de construcții rezidențiale istorice cu caracter urban.

Pe malul drept al Dunării se varsă râul Timoc, în dreptul localității Pristol, la graniță dintre Serbia și Bulgaria. Valea Timocului este cunoscută pentru numărul mare de vorbitori ai unui dialect al limbii române.

SATELE DIN CÂMPIA BLAHNIȚEI

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

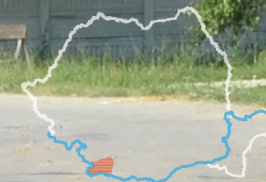
 Calafat • Băilești • Segarcea • Corabia • Caracal

 Caracal • Craiova • Filiași • Strehaia • Drobeta-Turnu
Severin – Piatra Olt • Balș • Craiova • Băilești • Golenți •
Calafat – Piatra Olt • Caracal • Corabia

JUDEȚUL DOLJ

CÂMPIA BĂILEȘTIILOR ȘI PIEMONTUL BĂLĂCITEI

78 / 79

© ET

Zona centrală a Câmpiei Olteniei corespunde jumătății sudice a județului Dolj (Câmpia Băileștilor). Partea nordică a județului se află în Piemontul Getic (subdiviziunea Piemontul Bălăciței), însă aspectul dealurilor piemontane joase amintește de zona de șes, de aceea această zonă a fost denumită și Câmpia Înaltă a Bălăciței. De-a lungul Dunării, teritoriul studiat este delimitat de localitățile Cetate (la vest) și Bechet, în aval. Localitățile de la limita estică a județului, care au aparținut în trecut județului Romanați, sunt incluse în traseul dedicat acestuia.

Județul Dolj este traversat de râul Jiu, cel mai important curs de apă din zona de câmpie de la vest de râul Olt. Râul Desnățui, afluent al Dunării care traversează Câmpia Băileștilor, la vest de Jiu, are un debit redus și cu fluctuații anuale însemnate, la fel ca și afluenții acestuia din zona colinară, Bălășan, Buzat și Terpezița, sau afluenții Jiului, Ulm, Breasta, Răsnic ori Argetoaia. Sunt prezente, în schimb, lacuri de acumulare, cel mai însemnat dintre acestea fiind lacul Fântânele de pe râul Desnățui, în apropierea localității cu același nume. La vărsarea râului Desnățui în Dunăre, seria de lacuri din sudul localităților Bistreț-Cârna poate indica un fost braț sau un vechi curs al Dunării.

În partea sudică a Câmpiei Băileștilor sunt prezente numeroase dune de nisip, cu relief și vegetație

caracteristice. Pentru a preveni extinderea acestora, s-a început împădurirea cu salcâmi încă din secolul al XIX-lea. În zonele de luncă ale Jiului și Dunării sunt prezente păduri sau pâlcuri de vegetație înaltă formată din sălcii și plop.

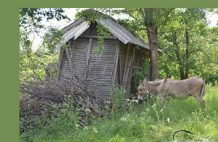
Satele din zona de șes sunt în general întinse, cu forme compacte și adesea cu străzile dispuse în rețele ortogonale, indicând modul de formare a acestora, prin împroprietări sau colonizări. În zona deluroasă satele sunt amplasate pe văile formate de cursurile de apă, având dimensiuni mai mici și forme ajungite.

Din punct de vedere etnografic, teritoriul județului Dolj include în partea de est localități care aparțin zonei etnografice Romanați (localități ale fostului județ cu același nume). În zona etnografică Dolj, care corespunde în cea mai mare parte teritoriului județului, pot fi identificate areale care prezintă anumite particularități, care coincid în mare parte cu subunitățile de relief ale Câmpiei Olteniei: Câmpia Băileștilor și zona colinară, de nord, a județului (Câmpia Înaltă a Bălăciței).

Caracteristicile arhitecturii gospodăriilor rurale din zona subcolinară sunt mai apropiate de cele ale zonelor de deal, atât prin configurație, cât și prin materialele utilizate. Chiar și locuințele țărănești din sudul județului Dolj au prispele înălțate cu câteva trepte de la sol.

JUDEȚUL DOLJ

CÂMPIA BĂILEȘTILOR ȘI PIEMONTUL BĂLĂCIȚEI

 Calafat • Băilești • Segarcea • Corabia • Caracal

 Caracal • Craiova • Filiași • Strehaia • Drobeta-Turnu Severin – Piatra Olt • Balș • Craiova • Băilești • Golenți • Calafat – Piatra Olt • Caracal • Corabia

FOSTUL JUDEȚ ROMANAȚI

Reorganizările administrativ-teritoriale, au condus adesea la dispariția unor județe, prin comasarea cu județele vecine ori înglobarea acestora în două sau mai multe unități teritoriale învecinate. Printre acestea se numără, în zonele de deal sau de munte, județe precum Jaleș, Gilort, Motru ori Județul de Baltă, în Oltenia, Muscel, Saac ori Râmnicu Sărat în Muntenia sau Putna, Tecuci, Roman, Baia sau Dorohoi în Moldova, Năsăud, Turda, Ciuc, Făgăraș, Odorhei, Trei Scaune, Târnava Mare și Târnava Mică în Transilvania ori Caraș și Severin în Banat, alături de alte județe din Basarabia, Dobrogea ori sudul Bucovinei.

Dintre județele din zonele joase de șes se numără Județul de Baltă și Romanați în Oltenia, Vlașca în Muntenia ori Tucui și Fălcu în zonele joase ale Podișului Moldovei.

Județul Romanați cuprindea zona de în sud-vest a Olteniei, cu teritoriul cuprins între râurile Jiu și Olt. Teritoriul acestui județ a fost inclus în cea mai mare parte în actualui județ Olt, însă limita vestică cuprindea localități care sunt în prezent în județul Dolj.

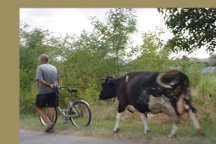
La sud și est, județul era delimitat de granițe naturale: fluviul Dunărea și râul Olt, limita de nord coincidea, aproximativ, cu limita actuală a județelor Vâlcea și Olt, iar limita vestică era reprezentată de orașul Dăbuleni și localitățile Amărăști, Apele Vii, Castranova, Leu, Robănești, Ungureni, Tabaci – Vulpeni și Dobriceni. Orașele incluse în județul Romanați, de dimensiuni relativ mici, erau Caracal, Caracal și Balș.

Din punct de vedere al unităților de relief, teritoriul județului se suprapunea peste Câmpia Romanațiului. Partea centrală a acesteia, câmpul Leu-Rotunda, fiind o zonă aproape plată, cu altitudini care variază între 150-200 m. În partea sud-vestică (Câmpia Dăbuleniului) sunt prezente dune de nisip, solul nisipos fiind prielnic culturilor de pepeni, pentru care această zonă este vestită, și viței-de-vie, podgoriile de la Sadova fiind printre cele mai cunoscute. În est, se întinde Câmpia Caracalului, cu altitudini cuprinse între 25 m (în zonele de luncă) și 150 m.

Rețeaua hidrografică este săracă, formată în cea mai mare parte din afluenți ai Oltului; râurile cele mai importante sunt în partea de nord a teritoriului: râurile Teslui și Olteț, afluenți ai râului Olt. Județul Romanați era cunoscut pentru fertilitatea solurilor și recoltele bogate de cereale, stema județului fiind reprezentată de un snop de grâu.

Satele sunt în mare parte întinse în zonele joase ale câmpiei, în partea de nord fiind în general cu forme alungite, urmărind văile râurilor. Prosperitatea economică datorată recoltelor de grâu a făcut ca în satele din Romanați, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX să fie construite o serie de locuințe de factură urbană, multe dintre acestea, somptuoase, cu fațadele bogat decorate, reprezentând un patrimoniu valoros al regiunii, ce amintește de prosperitatea locuitorilor din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX.

FOSTUL JUDEȚ ROMANAȚI

JUDEȚUL TELEORMAN GEOGRAFIE ISTORICĂ

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

text, cercetare de teren, documentare bibliografică • **Ramona
Caramelea**

documentare de arhivă • **Emilia Țugui, Alexandra Eliana Pelcea,
Tereza Caloian**

fotografii • **Emilia Țugui, Camil Iamandescu**

Situat geografic în sud-vestul Munteniei, județul Teleorman prezintă un aspect omogen sub aspectul reliefului, alcătuit preponderent din câmpii. Limita sudică a județului este dată de Dunăre. Din punct de vedere administrativ, în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului XIX – mijlocul secolului XX, limitele județului istoric Teleorman nu au variat foarte mult comparativ cu granițele județului contemporan. Acesta din urmă a primit în plus mici teritorii din vechiul județ Olt (nord-vest) și din vechiul județ Vlașca (nord-est).

Particularitățile geografice explică specificul economic și peisajul social al județului: populația majoritar rural a cărei ocupație principală era agricultura și predominanța micii proprietăți. Condițiile geografice propice cultivării cerealelor, alături de alți factori, au făcut din sudul câmpiei o importantă zonă producătoare de cereale, destinate consumului intern și exportului. Astfel, în perioada cuprinsă între sfârșitul secolului XIX și mijlocul secolului XX, profilul economic al zonei relevă preponderența agriculturii ca ocupație principală, industria alimentară (măritul) fiind cea mai dezvoltată activitate în județul Teleorman în concordanță cu caracterul agricol și cu producțiile importante de grâu și porumb.

Conform Marelui dicționar geografic al României, cultura cerealelor ocupa la sfârșitul secolului al XIX-lea 48,29% din suprafața Teleormanului. Principalele cereale cultivate erau grâul urmat de porumb, iar într-un procent mai mic de secară, ovăzul, meiul.

Industria era dominată de mori (28 de mori de măcinat cu aburi, 14 mori pe apă), 8 fabrici de lumânări ceară 3 de săpun, 2 de spirt, una de bere (Turnu Măgurele). Comerțul bazat pe produsele agricole se concentra în orașe Turnu Măgurele, Roșiori de Vede, Alexandria, Zimnicea.

În perioada interbelică, suprafața arabilă a județului a crescut la 76,88%. Profilul agrar al județului era subliniat și în Enciclopedia României: Teleormanul „e unul din cele mai agricole județe ale țării”, prosperitatea de care se bucura județul fiind atribuită caracterului agricol și existenței celor două orașe-port, care permiteau valorificarea producției cerealiere. Alături de cultura cerealelor, locuitorii se mai îndeletniceau cu cultivarea legumelor, a viilor, creșterea vitelor. Peisajul industrial nu se schimbă prea tare comparativ cu perioada de dinaintea Primului Război Mondial. Potrivit Enciclopediei României existau în județul Teleorman: 22 de mori sistematice, 49 de mori țărănești, 13 fabrici de ulei vegetal, o fabrică de brânzeturi (Roșiori de Vede), o moară de gheață (Alexandria).

Slab urbanizat, județul număra patru orașe de dimensiuni medii: Turnu Măgurele, Alexandria, Roșiori de Vede, Zimnicea, puncte comerciale însemnate. Dintre acestea, în special orașele amplasate pe Dunăre aveau să fie angrenate într-un comerț intens de cereale și animale prin care importante cantități de mărfuri produse în județ aveau să-și găsească drumul spre Europa. —✎ RC

JUDEȚUL TELEORMAN

GEOGRAFIE ISTORICĂ

FOSTUL JUDEȚ VLAȘCA

 Slatina • Roșiorii de Vede • Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Corabia • Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

La fel ca și Romanați, Vâlcea este unul dintre județele dispărute în urma reorganizării administrativ-teritoriale din 1968, al cărui teritoriu a fost împărțit în mare parte între două județe, jumătatea vestică fiind înglobată în județul Teleorman, iar cea estică în nou-formatul județ Giurgiu. Teritoriul județului Vâlcea era delimitat, cu aproximație, la vest de văile râurilor Vedea, Teleorman și afluentul acestuia, Clănița, și la est de cursul inferior al râului Argeș. Vâlcea se învecina la vest și nord cu județele Teleorman, Argeș și Dâmbovița și la est cu județul Ilfov, al cărui teritoriu era mult mai extins față de cel din prezent, incluzând și zona vestică a actualului județ Călărași.

Formă trapezoidală, evazată spre Dunăre, cuprindea, în extremitatea nordică, localitățile Negreni, astăzi în județul Teleorman, și Vișina, cuprins în județul Dâmbovița. Limitele județului, de-a lungul Dunării, se întindeau de la Bujoreni, aflat în prezent în județul Teleorman, până la Prundu, inclus în prezent în județul Giurgiu. Limita nordică cuprindea, de la vest la est, localitățile Negreni – Ștefan Cel Mare – Vișina – Hanul lui Pală – Grozăvești – Ungureni.

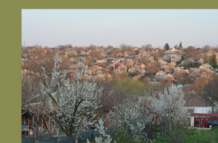
Clima este temperat continentală, cu veri călduroase și cu precipitații relativ reduse și cu ierni aspre și geoase, cu vânturi puternice, predominant pe direcția est-vest.

Jumătatea nordică a județului se află în Câmpia Găvanu-Burdea, în timp ce

partea sudică este inclusă în Câmpia Burbasului. Câmpia Găvanu-Burdea este străbătută de o rețea densă de râuri cu debite reduse, ale căror cursuri meandrate formează văi largi: Neajlov, afluent al Argeșului și afluenții acestuia (Dâmbovic, Glavacioc, Câlneștea), care întrerup monotonia câmpiei. Câmpia Burnazului cuprinde o rețea de lacuri, bălți și izvoare în zona centrală, unde sunt grupate localitățile Răsmirești – Toporu – Valea Bujorului și Izvoru – Hodivoaia – Oncești. Satele sunt amplasate de-a lungul apelor, astfel încât acestea beneficiază de o succesiune de perspective vizibile din diverse puncte de-a lungul văilor sinuoase, atât din vatra satului, cât și din afara acestora. Numeroasele bălți, lacuri și heleșteie contribuie la pitorescul zonei.

Regiunea mlăștinoasă dintre confluența râurilor Câlneștea cu Neajlov și a Neajlovului cu Argeșul, împreună cu suprafețele împădurite din vestul și sudul acesteia, formează parcul natural Comana, o zonă umedă de importanță internațională, ce include pădurile rezervației naturale Oloaga – Grădinari și Padina Tătarului. Acestea sunt areale naturale protejate, cu o bogată diversitate de specii ocrotite de floră spontană și faună sălbatică (păsări, mamifere, pești, reptile și amfibieni). Localitățile Crucea de Piatră, Comana și Vlad Țepeș sunt cuprinse integral în rezervația Parcul Natural Comana.

FOSTUL JUDEȚ VLAȘCA

CASA TRADIȚIONALĂ DIN SUDUL MUNTENIEI

 Slatina • Roșiorii de Vede • Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Corabia • Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

Locuința tradițională din Câmpia Română se caracterizează prin compoziții monovolum, dispuse pe un singur nivel cu înălțime redusă și cota pardoseli interioare apropiată de cea a terenului – casele nu sunt înălțate de la sol, așa cum sunt cele de deal sau munte. În structurarea planului, încăperile de locuit sunt înșirate de-a lungul unei prisme orientată spre sud.

Prispa este o platformă (terasă) cu înălțime mică, îngustă, dispusă de-a lungul fațadei principale a locuinței țărănești, uneori și pe fațadele laterale. Spațiu de trecere între interior și exterior, prispa este protejată de acoperișul construcției și este de regulă mărginită de stâlpii de susținere ai acestuia. Pripa poate fi deschisă sau închisă cu un parapet din lemn sau, la construcțiile mai noi, din zidărie.

Volumele sunt scunde, iar acoperișul în patru ape are o pantă redusă. Planul tipic al caselor tradiționale cuprinde două încăperi de locuit și un spațiu central, de trecere, unde se află vatra, denumit tindă. Accesul este amplasat pe fațada sudică. Adesea, volumul locuinței este prelungit în lateral sau, mai rar, în partea din spate cu un spațiu de depozitare cu acces din exterior, realizat prin prelungirea acoperișului (polată). În compoziția fațadelor, orizontalitatea volumului este accentuată prin închiderea prispei cu un parapet continuu din lemn (parmalâc sau duvar), dispus în fața stâlpilor prispei sau prin marcarea

printr-o culoare închisă a zonei de la baza pereților, la casele cu prispe deschise. La accentuarea orizontalității contribuie și decorarea fruntariului (grinda ce sprijină pe stâlpii prispei) și a paziei (scândura care închide streășina, la capetele cărpiorilor) prin decoruri franjurate sau traforate

Prispa este un element definitoriu al arhitecturii rurale românești. Inițial prispa nu avea parapet, însă la cele mai multe exemple de case tradiționale care se întâlnesc încă în sate prispele au parapet din lemn sau zidărie – casele construite după a doua jumătate a secolului XX au adesea parapetul prispei realizate din cărămidă. La cele mai vechi dintre locuințe, ferestrele sunt amplasate doar pe fațada sudică, dublată de prispă. Ferestre, în general de dimensiuni mai mici, pot fi orientate și spre fațadele estice sau, mai rar, vestice, dublate sau nu de prispă. La cele mai multe locuințe, fațada nordică este opacă, fără ca această să fie dublată de prispă.

Amplasată de regulă pe fațada sudică, prispa are rolul de regulator termic prin reducerea aportului solar în interiorul locuinței în anotimpul cald. Datorită lățimii reduse, fațadele și suprafețele vitrate sunt însoțite în timpul iernii, atunci când incidența razelor de soare are un unghi mai mic. Odată cu înaintarea spre anotimpul cald, unghiul de incidență al razelor solare crește, astfel că fațadele sunt umbrite succesiv.

CASA TRADIȚIONALĂ DIN SUDUL MUNTENIEI

LOCUIŢELE CU INFLUENŢE URBANE DIN CÂMPIA ROMÂNILOR

 Caracal • Craiova • Slatina • Turnu Măgurele

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roşiorii
de Vede • Turnu Măgurele

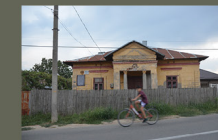
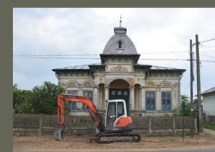
La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, în satele din Câmpia Română anumite categorii sociale propaspăt instalate în mediul rural (angajați cu funcții publice, precum notari, primari, medici, profesori) sau chiar țărani ridicați la o anumită prosperitate economică, din dorința de emancipare și de diferențiere față de marea masă a locuitorilor satului, au construit o serie de locuințe a căror arhitectură este influențată de cea a caselor din târgurile de provincie. Acest fenomen poate fi considerat un factor un alterării arhitecturii tradiționale din satele din sudul țării (ajunse, în acest fel mai puțin ofer-tante din punctul de vedere al cerce-tătorului arhitecturii rurale), dar care poate constitui un subiect de cercetare în sine, asupra căruia ne-am oprit în documentarea de teren. Exemple pot fi întâlnite în toate zonele rurale din Câmpia Română, însă cele din Romanați sunt printre cele mai spectaculoase. În plus, în satele din această regiune se întâlnește un număr mare de construcții de acest tip.

Arhitectura locuințelor se distinge prin încercarea de a da monumentalitate clădirii, accentuată adesea de simetria compoziției și de volumul central decroșat, scos în evidență printr-un acoperiș sau cornișă supraînălțate sau, mai rar, printr-un fronton. Acest volum, care adăpostește o mică terasă acoperită, reprezintă elementul central al compoziției fațadei principale – el

are rolul de a marca accesul și de a oferi un spațiu de trecere deschis, dar protejat, similar prispei caselor tradiționale. Ca și prispa, acesta concen-trează, de regulă, decorația fațadelor, subliniată de coloanele și arcadele care completează decorul intrării principale în locuință.

Cele mai multe dintre construcții nu sunt incluse în Lista Monumentelor Istorice, nefiind în acest fel instituit un regim de protecție asupra lor. Acest patrimoniu extrem de vulnerabil – ca de altfel cea mai mare parte a patri-moniului construit rural – este amenințat în primul rând de abandon, care conduce adesea la ruinarea construc-țiilor, dar și de intervențiile de moder-nizare și de adaptare a clădirilor la normele actuale de confort (uneori greșit înțelese) ori la cerințele este-tice contemporane, și, adesea, de ris-cul de a fi demolate pentru ridicarea unor construcții noi. Intervențiile de modernizare sunt de cele mai multe ori extrem de agresive, cu pierderea irecuperabilă a calităților arhitecturii originale, prin înlocuirea tâmplăriei, a învelitorii și renunțarea la decorațiile fațadelor. De aceea, conștientizarea asupra valorii acestui patrimoniu – primul pas în vederea protejării și pune-rii în valoare – reprezintă o prioritate. Documentarea realizată în cadrul pro-iectului se înscrie în demersurile de cunoaștere și popularizare a acestui patrimoniu construit mai puțin cunos-cut, care este în pericol de a fi pierdut.

LOCUINȚELE CU INFLUENȚE URBANE DIN CÂMPIA ROMANAȚILOR

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

FOSTE PRĂVĂLI, CÂRCIUMI ȘI HANURI

@ ET

Prăvăliile, cârciumile și fostele hanuri sunt construcții cu configurații particulare, a căror prezență în peisajul satelor de câmpie animă fronturile de stradă și întrerup monotonia împrejurimilor și a vegetației care ascund vederii locuințele retrase de la limita străzii. Pentru a permite accesul facil al clienților și pentru a marca prezența acestor noi funcțiuni destinate publicului rural, amplasarea construcțiilor se face adesea pe aliniament.¹ Multe dintre construcții includ, în partea din spate a volumului, locuința proprietarilor, cu acces separat față de funcțiunea publică (prăvălie sau cârciumă). La o serie de construcții, de cele mai multe ori amplasate la o intersecție de străzi, accesul în prăvălie se făcea prin colțul țesit al clădirii. Ferestrele și ușile prăvăliilor sunt de cele mai multe ori dublate de obloane din lemn.

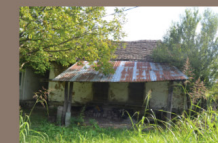
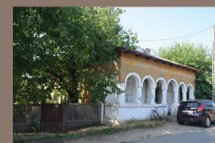
Ca și în cazul locuințelor țărănești de factură urbană, fostele prăvălii sau cârciumi reprezintă un patrimoniu construit mai puțin documentat. În aceeași măsură, transformările

sociale și exigențele contemporane constituie riscuri pentru dispariția sau alterarea ireversibilă a caracteristicilor arhitecturale și funcționale ale acestor construcții. De aceea este necesară documentarea exemplarelor din ce în ce mai rare de construcții care au avut aceste funcțiuni. O modalitate de păstrare poate fi reutilizarea sau refuncționalizare prin intervenții atente a acestor construcții particulare din mediul rural.

Doar o mică parte dintre clădirile care au avut aceste funcțiuni sunt protejate prin înscrierea în Lista Monumentelor Istorice. Riscul de a pierde acest patrimoniu rural este reprezentat de abandonarea funcțiunilor cu acces public și transformarea acestora în spații de locuit. În cazul celor pentru care activitatea s-a păstrat, lucrările de reabilitare și modernizare a spațiilor și fațadelor se fac adesea prin eliminarea elementelor arhitecturale originare (tâmplării, obloane, decorații ale fațadei) și fără o preocupare de conservare a calităților arhitecturii originale a clădirilor.

¹ Aliniamentul reprezintă limita dintre spațiul public (strada) și proprietatea privată (lotul de teren pe care sunt amplasate construcțiile).

FOSTE PRĂVĂLII, CÂRCIUMI ȘI HANURI

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

106>107

ȘCOLILE RURALE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

6 Cl

La sfârșitul secolului al XIX-lea, accesul la educație al populației rurale era foarte limitat. Cauzele principale țineau de numărul redus al corpului profesoral și de lipsa localurilor destinate școlilor. În aceste condiții, autorităților pun la punct programele, legislația și instituțiile necesare pentru îndreptarea acestei realități. Printre oamenii politici cei mai dedicați rezolvării problemei accesului la educație al țăranilor este Spiru Haret, care în perioada cât s-a aflat în fruntea Ministerului Instrucțiunii Publice a reușit să pună la punct cele mai eficiente programe de construire a localurilor pentru școli. De aceea, clădirile ridicate la începutul secolului al XX-lea după proiectele-tip elaborate în timpul ministeriatului lui Spiru Haret sunt asociate cu numele acestuia.

În martie 1896 este înființată Casa Școalelor, instituție subordonată Ministerului Instrucțiunii Publice. Menirea acesteia era de a administra fondurile create prin lege, precum și donațiile și legatetele destinate învățământului, cu scopul de a susține comunelor urbane și rurale în acțiunile de construire a localurilor pentru școli și de dotare a acestora cu mobilier și materialul didactic necesar desfășurării cursurilor.

Pentru a facilita înființarea de noi școli și pentru a veni în sprijinul comunelor rurale și urbane, obligate prin lege să construiască ori să amajeze în clădiri

existente localuri pentru învățământul primar, corpul tehnic al instituției elaborează o serie de proiecte-tip pentru construcții cu 1-4 săli de clasă pentru comunele rurale și cu 4-6 săli de clasă pentru comunele urbane, care urmau să fie preluate de autoritățile locale, în funcție de necesitățile comunității. Pe lângă proiectul localului de școală, a fost întocmit un proiect pentru locuințele învățătorilor și era detaliat mobilierul școlar din lemn: băncile, catedra și dulapurile pentru depozitarea materialelor didactice. Clădirile școlilor rurale și locuințele învățătorilor au fost ridicate din fondurile proprii ale comunelor, însă Casa Școlilor acorda împrumuturi sau credite pe termen scurt, de 5-10 ani.

Cea mai mare parte a clădirilor de școli rurale construite după proiectele-tip întocmite de Casa Școalelor au fost ridicate după 1900. Cele mai multe dintre aceste clădiri au fost în ultima vreme abandonate, din cauza reducerii numărului de școlari și a lipsei de dotări moderne. Înlocuirea tâmplăriilor din lemn cu tâmplării din material plastic (PVC) este prima etapă întreprinsă în cazul lucrărilor de modernizare și reabilitare a clădirilor școlare de la începutul secolului XX, fără ca noile tâmplării să respecte configurația caracteristică a ferestrelor și ușilor din proiectele inițiale ale acestor clădiri.

ȘCOLILE RURALE

CĂMINE CULTURALE • BIBLIOTECI COMUNALE • MUZEE RURALE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

Anterior epocii moderne, activitățile cu caracter cultural și reuniunile importante ale comunității aveau loc, în general, în spații deschise: hore și șezători organizate la marginea satului, în centrul vetrei satului ori în cadrul unei gospodării mai înstărite. În aceeași măsură, activitățile cu caracter cultural erau, de multe ori, prilejuate de alte acțiuni ale comunității: horele încinse în urma clăcilor (de exemplu, cu ocazia construirii unei case), șezătorile prilejuate de munca desfășurată împreună cu alți membri ai comunității, întruniri ale sătenilor cu ocazia unor sărbători religioase ș.a. Balurile, similare horelor, aveau loc în spații închise.

Clădirile cu funcțiuni culturale și comunitare reprezintă un program de arhitectură relativ recent pentru zonele rurale. Edificarea unor astfel de construcții la sate este legată de un demers mai larg al intelectualilor și al autorităților de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, dar în special din perioada interbelică, pentru reducerea sărăciei din zonele rurale, cu toate consecințele acesteia: sanitare, sociale, limitarea accesului la educație. În aceeași măsură, preocupările de „ridicare a satelor” urmăreau reducerea decalajelor dintre evoluția zonelor rurale și urbane și dintre regiunile istorice, dar și a celor dintre România și celelalte țări europene, dat fiind că populația țării era preponderent rurală.

Înființarea ori sprijinirea de către stat a unor instituții au contribuit la

construirea în comunele rurale a unor edificii menite să susțină ridicarea nivelului cultural al sătenilor. Aceste așezăminte urmau să răspundă tuturor necesităților culturale ale satului. Înființarea instituțiilor sau demararea unor inițiative nu implicau o acțiune imediată de ridicare a clădirilor care urmau să le adăpostească, însă aceste instituții și legislația aferentă au stat la baza conturării programelor de arhitectură, a demarării proiectelor și ulterior a funcționării acestor edificii. Astfel, construcțiile cu funcțiuni culturale și comunitare reprezentau un mijloc de punere în aplicare a acțiunilor de culturalizare, atât a celor venite din exterior, cât și a celor inițiate în cadrul comunităților.

Construcțiile comunitare din localitățile rurale purtau, de regulă, denumirea de „case naționale” sau „cămin cultural” (denumire indicată adesea pe frontispiciul clădirilor). Acestea au fost construite din inițiativele unor societăți culturale locale sau ale comunității (mai rar din inițiative private) sau din inițiative centrale (în special în cazul căminelor culturale).¹

¹ Textul de mai sus este un extras din *Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Construcții cu funcțiuni culturale, comunitare, pentru agrement și sport*, autor Emilia Țugui, disponibil gratuit pe site-ul Ordinului Arhitecților din România, la adresa: www.oar.archi/buna-practica/ghiduri-de-arhitectura. Pentru mai multe informații despre clădirile cu funcțiuni culturale din zonele rurale, vezi capitolele 1-3 din acest ghid.

CĂMINE CULTURALE BIBLIOTECI COMUNALE MUZEE RURALE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

CLĂDIRI PUBLICE ADMINISTRATIVE

Multe dintre construcțiile administrative care se întâlnesc în sate, adesea cu o arhitectură neoromânească, au fost ridicate în prima jumătate a secolului XX. Modernizările aduse de edili construcțiilor administrative conduc cel mai adesea la alterări ireversibile ale arhitecturii clădirilor, de cele mai multe ori prin înlocuirea elementelor originare cu material mult inferior calitativ. Înlocuirea tâmplăriilor din lemn (ferestre și uși de acces) este printre primele intervenții care alterează fațadele, tâmplăriile din PVC – un material ieftin și de calitate inferioară – fiind preferate pentru prețul scăzut. Se adaugă înlocuirea învelitorii (din țiglă) de cele mai multe ori

cu tablă profilată care imită țigla – un alt material inferior calitativ celui original. Reabilitările termice, în special atunci când sunt aplicate la construcții cu calități arhitecturale, ambientale sau istorice, condice cel mai adesea la fațade lipsite de expresivitate. Educarea autorităților locale și a instituțiilor în recunoașterea valorilor patrimoniale construite este esențială pentru păstrarea patrimoniului din orice zonă a țării.

CLĂDIRI PUBLICE ADMINISTRATIVE

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

SPITALE RURALE

La sfârșitul secolului al XIX-lea, primele studii despre educația sanitară a populației rurale de pe teritoriul României relevau lipsa cunoștințelor moderne și a accesului la educația sanitară, o situație dezolantă a practicilor din domeniul sanitar și medical, condițiile precare de locuire, alimentație și igienă ale populației rurale și reticența față de adoptarea unor regului de igienă și a unei medicații la nivelul practicilor contemporane acelei perioade. Pentru a îmbunătăți această situație și pentru a facilita accesul la asistența medicală, la începutul secolului al XX-lea a fost demarat un program de construire a unei rețele de spitale rurale pe întreg teritoriul vechiului regat (Oltenia, Muntenia și Moldova). Programul includea, pe lângă pavilionul central cu spațiile destinate consultațiilor și intervențiilor medicale, spații pentru internării pacienților, o baie populară, o locuință pentru medicul șef și un crematoriu. Toate construcțiile ansamblului erau dispuse pe un teren amplu, cu vegetație amenajată peisajer.

În prezent, doar o parte dintre ansamblurile spitalelor rurale construite în

primii ani ai secolului XX mai funcționează, multe dintre acestea fiind abandonate în urma restrângerii numărului de unități medicale din urmă cu cca 25 de ani. Deși reprezintă un patrimoniu valoros al comunității, ridicat din fonduri publice, construcțiile abandonate nu au fost conservate și protejate de degradări, pentru a fi ulterior refuncționalizate. Un exemplu de intervenție pentru punerea în siguranță și stoparea degradărilor unui spital construit în primii ani ai secolului XX, o reprezintă acțiunea din august 2020 a Ambulanței pentru Monumente. Aceasta a urmărit punerea în siguranță și asigurarea condițiilor de conservare a clădirilor ansamblului Spitalului „Regele Carol I” aflat în centrul localității Filipeștii de Târg, județul Prahova, în vederea punerii în valoare și a reconversiei viitoare a acestui ansamblu. Intervenția s-a realizat cu ajutorul voluntarilor și prin implicarea comunității locale (mai multe detalii sunt disponibile pe website-ul proiectului „Ambulanța pentru monumente”: www.ambulanța-pentru-monumente.ro/filipeștii-de-târg-spitalul-regele-carol-i/).

SPITALE RURALE

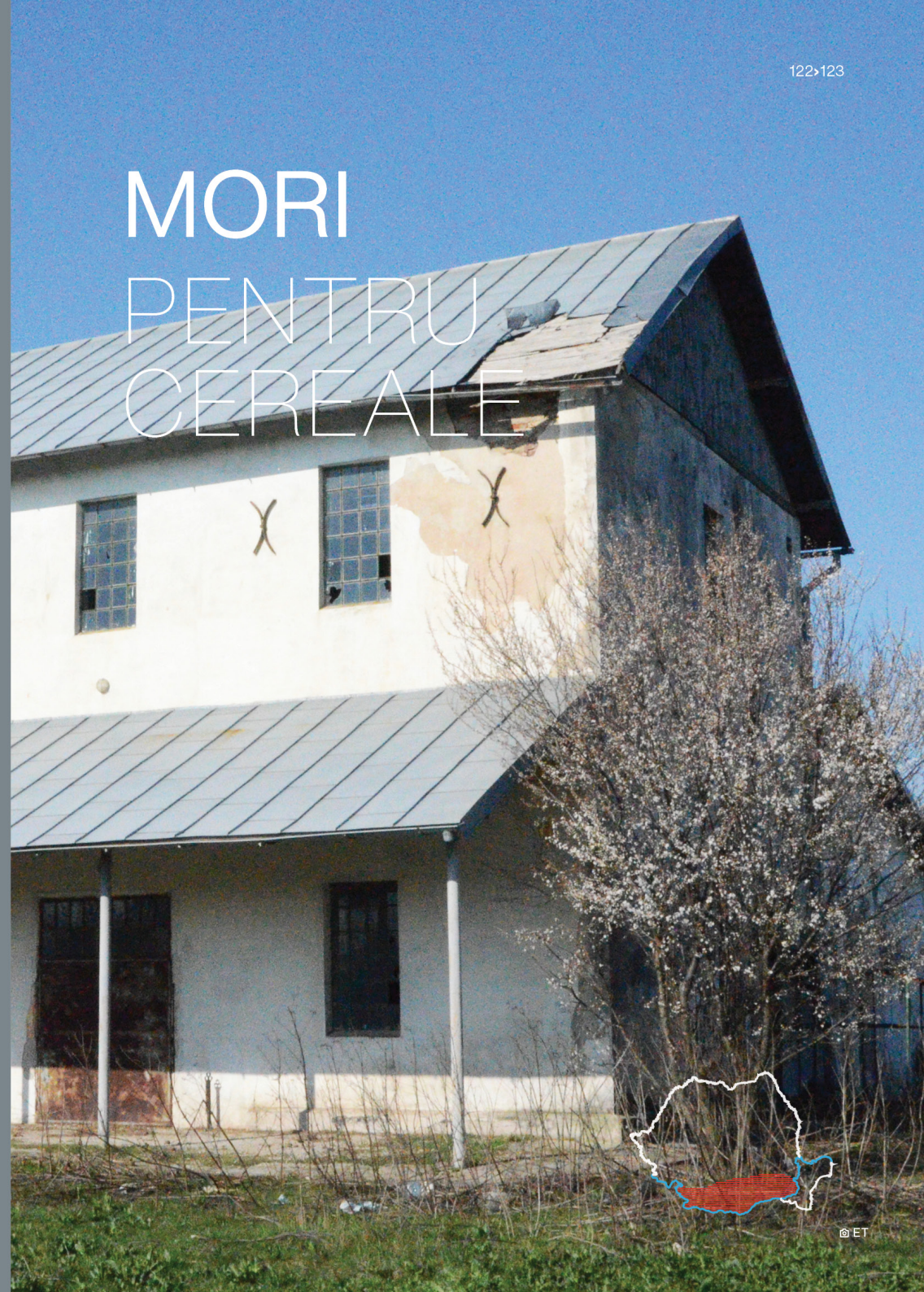
MORI PENTRU CEREALE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

text, documentare bibliografică • **Ramona Caramelea**

cercetare de teren, documentare bibliografică și de arhivă, fotografii
• **Emilia Țugui** •

Cercetarea morilor din mediul rural s-a realizat tangențial, din perspectivă economică, interesul îndreptându-se cu precădere asupra capacității de producție și tipologiei morilor. Foarte puțin consemnate în surse, istoria morilor este dificil de reconstituit. Un instrument util pentru cercetare fiindu-se monografiile locale și regionale care pun în circulație documente inedite și pagini din istoria acestor instituții, culese din arhivele locale.

În primele decenii ale secolului al XX-lea, industria morăritului din mediul rural era reprezentată prin mori țărănești, cu valțuri, și prin mori rudimentare, cu pietre. Prin legea de organizare a morăritului din anul 1935, făina măcinată în aceste mori revenea exclusiv consumului locuitorilor de la sate neputând fi comercializată. Morile din mediul rural nu percepeau plată în bani pentru serviciile prestate, ci în materie primă pe care o puteau comercializa doar în anumite condiții.

Arhitectura morilor nu au beneficiat de interes, nici din perspectiva cercetării, nici din cea a prezervării. Programul arhitectural în mare măsură tipizat, distribuția geografică dificilă, la periferiile comunelor, abandonarea funcțiunii inițiale, absența unor strategii care să protejeze sau să reconvertească patrimoniul local dezavantajează și oferă o explicație pentru starea avansată de degradare în care se găsesc cele mai multe mori (morile din Dorobanțu, Conțești, fosta moară din Uda-Clocociov).

Clădiri cu funcțiune utilitară, morile din Teleorman prezintă similitudini la nivelul exterioarelor, al compozițiilor și planimetriei. Construcții tip hală, cu aspect auster, caracteristic arhitecturii industriale, au o planimetrie compactă, variată. O particularitate constructivă frecvent întâlnită la acest program este corpul central supraînălțat din rațiuni

funcționale (morile din Plosca, Suhaia, Dobrotești). În unele localități, moara consta într-un conglomerat de construcții, în jurul clădirii care adăpostea motoarele instalațiile pentru măcinarea grânelor se găseau o serie de anexe utilizate ca spații de depozitare, locuințe, grajduri (morile din Mavrodin, Valea Părului, Piatra, Suhaia).

Materialele utilizate la construcția morilor au variat în strânsă legătură cu dimensiunile clădirii și amploarea activității. Dacă la morile din orașe, dimensiunile ample necesită aplicarea unor soluții constructive și materiale moderne precum planșee de beton, piese structurale din fier (moara din Alexandria, moara Georgescu din Roșiori de Vede), morile mici, din mediul rural, sunt construite din zidărie de cărămidă, cu acoperiș de tablă, în două sau patru ape. Mai rar se întâlnesc combinații zidărie – lemn, ca în cazul morii din Valea Părului, unde partea superioară a construcției, corespunzătoare silozurilor, era construită din lemn. Clădirea, monument istoric (TR-II-m-B-14509), se află într-o stare avansată de degradare.

Regimul de înălțime al clădirilor variază de la parter la clădiri cu două etaje. Funcționalismul caracterizează programul amprentând exteriorul, tratat într-o manieră sobră. Raportul plin-gol rămâne în favoarea celui dintâi. Golurile, dispuse simetric, au forme rectangulare (morile din Ciolănești din Deal, Piatra) sau de arc bombat (moara din Conțești). Fațadele sunt tratate sobru. Elementele decorative apar cu totul excepțional și atunci de o manieră discretă: mici detalii decorative în jurul intrării (moara din Rădulești) sau profile orizontale pe fațade (moara din Șerbeni) ce sugerează preocupările estetice ale proiectantului/constructorului. — RC

MORI PENTRU CEREALE

BISERICI DE LEMN DIN TELEORMAN

 Slatina • Roșiorii de Vede • Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Corabia • Videle – Roșiorii de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu • Titu

text, documentare bibliografică • **Ana Bârcă**

documentare de arhivă, cercetare de teren, fotografii • **Emilia Țugui**

fotografii, fotografii cu drona • **Camil Iamandescu**

Județul Teleorman, în limitele administrative actuale, ocupă zona de câmpie din sud-vest Munteniei. O rețea hidrografică densă, amplificată de bazinul Dunării, străbate teritoriul propriu, și parțial, cel al unor sate din județele vecine: Olt, Argeș, Giurgiu. La sfârșitul secolului al XIX-lea limitele administrative ale județului urmăreau bazinele râurilor Vedea și Teleorman începând de la Olt pînă la afluenții Argeșului.

În anul 1968, Radu Crețeanu,¹ unul dintre cercetătorii arhitecturii bisericilor în lemn din întinsele regiuni rurale ale Olteniei și Munteniei, remarcă o diferență majoră de preocupare științifică asupra acestui subiect, între Maramureș și Transilvania, prin comparație cu sudul țării. Astfel, puține studii așezau acest tip de construcție istorică cu funcție sacră, într-o scară valorică menită să-i accentueze gradul de răspândire, varietatea unor planimetrii arhaice, tehnicile folosite în structură și expresivitatea unei decorații minime, într-un cuvânt – unicitatea. Sursele documentare despre locuirea în așezări geografice felurite în secolele XVII – XIX aduc dovezi ale existenței bisericilor de lemn pe tot teritoriul României. În cartea despre bisericile de lemn din Muntenia, autorul precizează de la început câteva caracteristici ale ariei de răspândire a acestor construcții, pe baza documentelor

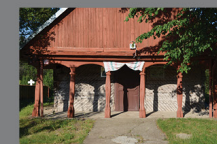
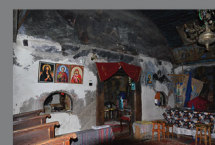
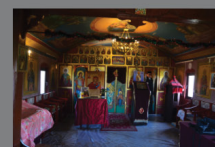
cartografice existente pentru începutul secolului XIX. Grupate în mod inegal, ele acoperă suprafețe mai mari în bazinele superioare ale Teleajenului, Buzăului și Râmnicului și se răresc către partea vest – centrală, cu diminuare a prezenței acestui tip de construcții în partea centrală și de sud-est a Munteniei.

Până la mijlocul veacului al XIX-lea, în satele teleormănene continuă tradiția construirii lăcașurilor din lemn, dar devin obișnuite și bisericile de zid, unele dintre ele învelite cu șită, tabla fiind folosită numai pentru învelirea turelilor din lemn. Răspunsurile din Chestionarele inițiate de Casa Bisericii, subordonată Ministerului Instrucțiunii și Cultelor, care acționa direct prin Comisiunea Monumentelor Istorice, aduc informații concentrate referitoare la fiecare lăcaș de cult considerat monument istoric. Astfel, în județul Argeș, unele biserici (de lemn) au fost tencuite, pe când în partea estică a județului Buzău aproape jumătate din biserici au fost îmbrăcate în interior și în exterior cu scânduri și șipci așezate vertical, după modelul bisericilor de lemn moldovenești. Aceste căptușeli sunt aplicate în cazul unor degradări grave și extinse ale pereților din bârne. În județul Teleorman, întâlnim două clădiri de biserici (în Spînești și Cîrtojanca) ale căror fațade au fost în întregime îmbrăcate cu zidărie de cărămidă.² AB

¹ Radu Crețeanu, *Biserici de lemn din Muntenia*, București, Editura Meridiane, 1968.

² Ibidem, p. 19.

BISERICI DE LEMN DIN TELEORMAN

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

130x131

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

BISERICI RURALE

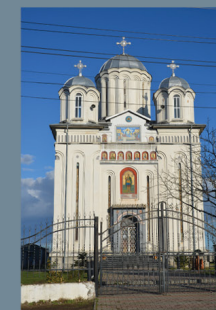
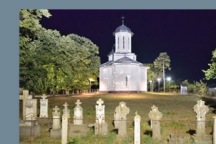
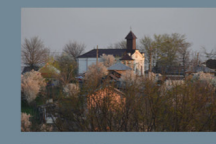
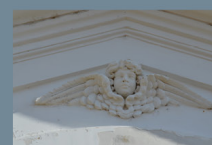

Bisericile din satele din Câmpia Română sunt de cele mai multe ori modeste ca arhitectură. Acestea sunt construite de comunitate, ctitorite de familiile boierești ori de membri înstăriți ai comunității și sunt amplasate în zonele centrale ale satelor sau în cimitire. Cu excepția unei serii de biserici de lemn din județul Teleorman, cele mai multe construcții sunt din cărămidă. Arhitectura bisericilor ridicate sau reconstruite în secolul al XIX-lea include elemente neoclasiche, neogotice sau baroce, iar o serie de biserici ridicate în perioada interbelică au o arhitectură neoromânească. Cu foarte puțin excepții, pictura este prezentă doar la interior, fațadele fiind vopsite aproape în exclusivitate în alb.

În afara caracteristicilor arhitecturale, este de remarcat adesea modul de amplasare a bisericilor în localitate, prin grija de a fi puse în valoare prin perspective favorabile în lungul străzilor sau prin panorame asupra satelor, acolo unde configurația terenului a permis acest lucru.

BISERICI RURALE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

MONUMENTE COMEMORATIVE PENTRU EROII COMUNELOR

Pierderile armatei române din Primul Război Mondial au fost printre cele mai numeroase raportat la numărul de trupe. Dintre acestea, cel mai mare număr l-au reprezentat soldații, proveniți în cea mai mare parte din rândul țăranilor. Practic, nu a fost comunitate care să nu fi avut eroi care au pierit pe câmpul de luptă sau decimați de bolile contagioase.

După război, au fost ridicate numeroase ansambluri, monumente, troițe și cruci comemorative în localități rurale și urbane. Unele dintre acestea sunt opera unor sculptori recunoscuți, iar o serie de monumente au fost realizate după anumite proiecte, modele sau tipare. Se pot găsi însă și numeroase exemple unde încercarea de a realiza sculpturi ori reliefuli figurative se apropie de arta naivă, ceea ce arată aportul unor persoane fără educație artistică formală. Explicația pentru aceste contribuții modeste stă în sursele de finanțare adesea precare. Cuvinte precum „Făcut din banii văduvilor de război”, ori „ridicat cu ajutorul invalizilor Orfanilor Văduvelor Locuitorilor” sau „ridicat prin contribuția benevolă a locuitorilor comunei”, prezente pe soclurile monumentelor, atestă efortul pe care

locuitorii comunelor, văduvele sau orfanii de război l-au făcut pentru ridicarea monumentelor în memoria celor pierduți. Monumentele de acest fel sunt printre cele mai vulnerabile la degradări, fiind realizate din materiale puțin rezistente. Deși cu o valoare artistică redusă, acestea nu sunt mai puțin importante din punct de vedere memorial: din contră, ele sunt o mărturie a dramelor familiilor de țărani nevoiași, rămași fără un sprijin în urma războiului.

Printre cei care au susținut construirea monumentelor se numără și preoți, învățători, autorităților sau comitete special constituite de către locuitori din comună ori de reprezentanți ai autorităților. „În amintirea eroilor din comună căzuți pe câmpul de luptă”; „Comuna ... recunoșcătoare fiilor săi morți pentru patrie în războiul 1916-1919”; „Aprindeți pentru veșnicie candela iubirii și a recunoștinței pentru eroii satelor voastre”; „Enoriașii parohiei ... întru amintirea consătenilor lor, morți în războiul pentru întregirea neamului 1916-1919”, sunt o parte din cuvintele înscrise în soclurile monumentelor închinat eroilor morți în război.

MONUMENTE COMEMORATIVE

PENTRU EROII
COMUNELOR

CIMITIRE RURALE ȘI MONUMENTE FUNERARE

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

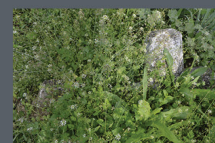
Cimitirele și monumentele funerare reprezintă un subiect de interes pentru o parte dintre cercetătorii din varii domenii: istoria artei, arhitectură, geografie și peisagistică, istorie. În același timp, există un public interesat de ambianța acestor spații și de cavorile și monumentele funerare, unele dintre ele adevărate creații artistice sau arhitecturale.

Documentarea unor cimitirelor din spațiile urbane ori din alte zone rurale a făcut obiectul mai multor cercetări și publicații. Dintre acestea, proiectul „Cimitire din Banat”, care a urmărit „cimitirul ca evoluție a peisajului cultural” și a avut ca studiu de caz cimitirele rurale multietnice din Banat, a fost desfășurat acum aproape un deceniu de un grup interdisciplinar de arhitecți și peisagiști din Timișoara.

Modeste prin inventarul monumentelor funerare, în comparație cu cimitirele din zonele urbane, cimitirele rurale pot fi studiate în primul rând în raport cu peisajul și tradițiile culturale ale unei etnii sau zone.

Realizată sumar în această etapă, documentarea unor cimitire rurale din Câmpia Română a relevat potențialul pe care îl oferă acest subiect pentru o cercetare mai detaliată. Dificultatea documentării cimitirelor din satele din sudul țării constă în lipsa unei organizări a distribuției mormintelor, prezența vegetației abundente în zonele abandonate, dispariția sau estomparea inscripțiilor, realizarea din materiale ușor degradabile a crucilor și afundarea în pământ a celor mai vechi dintre crucile de piatră, devenind în acest fel aproape inaccesibile.

CIMITIRE RURALE ȘI MONUMENTE FUNERARE

TRASEE CULTURALE

ÎN SATELE DIN
CÂMPIA ROMÂNĂ

 Calafat • Caracal • Craiova • Slatina • Roșiorii de Vede •
Alexandria • Turnu Măgurele • Zimnicea

 Calafat – Craiova – Caracal • Corabia • Videle – Roșiorii
de Vede • Turnu Măgurele • Alexandria – Zimnicea • Giurgiu
• Titu

text, cercetare de teren, documentare bibliografică și de arhivă, foto-
grafii • **Emilia Țugui**

142>143

AMENAJĂRI ÎN SPAȚIUL PUBLIC

Obiectele și amenajările din spațiul public din vatra satului (zona locuită), din moșie (din afara zonei în care erau amplasate locuințele) sau de la hotar (limita teritoriului administrat de o comunitate) reprezentau repere pentru locuitori sau aveau o semnificație simbolică. Fântânile cu cumpănă sau cu roată, crucile și troițele sunt printre cele mai vechi amenajări din spațiul public rural. Acestea sunt amplasate la răscruce de drumuri ori în locuri cu semnificație pentru comunitate, al cărui sens este astăzi pierdut, sau au un rol strict funcțional. La acestea se adaugă instalațiile și amenajările pentru captarea apelor izvoarelor, pentru adăpatul animalelor, băncile din fața intrării în gospodării – locul unde localnicii se întâlnesc la sfârșit de săptămână sau la sfârșitul zilelor de

lucru în timpul verii. Fântânile, în special cele cu cumpănă (dintre cele mai vechi obiecte de acest fel), amplasate în afara vetrei satului ori în sate, sunt elemente pitorești, care fac parte din identitatea spațiului rural de câmpie. Cele mai multe sunt în prezent nefuncționale, abandonate și degradate, iar faptul că sunt realizate adesea din lemn, reprezintă un risc în plus pentru pierderea acestui patrimoniu.

AMENAJĂRI ÎN SPAȚIUL PUBLIC

BIBLIOGRAFIE

Bibliografie selectivă

Marele dicționar geografic al României, vol. I-V, București, 1902.

Enciclopedia României, vol. I și II, 1938.

B.G. Assan, *Industria morăriei în România*, Inst. de Arte Grafice Carol Göbl, București, 1896.

Steluța Chefani-Pătrașcu, *Moșieri teleormăneni (1864-1949). Mărire și decădere*, Editura Renaissance, București, 2011.

Radu Crețeanu, *Biserici de lemn din Muntenia*. București, Editura Meridiane, 1968.

Stan V. Cristea, Ecaterina Țânțăreanu et al, *Monografia județului Teleorman*, Ed. Teleormanul Liber, Alexandria, 1998.

Stahl, H. Paul, *Vechi case și biserici de lemn din Muntenia*, SCIA, 2/1963, pp. 319 – 335.

Stan V. Cristea, Georgeta Done, *Monumente de arhitectură din județul Teleorman*, Alexandria, 1998.

Staicu N. Ion, *Așezările județului Teleorman*, Turnu Măgurele, 1939.

Ștefan Enache, Teodor Pleșa, *Zona etnografică Dolj*, Editura Sport-Turism, București, 1982.

I. I. Tatos, I. Ivănescu, *Industria morăritului în România*, Tipografia „Lupta”, N. Stroilă, București, 1941.

<https://mori-din-romania.blogspot.com>

Pentru mai multe detalii despre patrimoniul arhitectural al zonelor rurale din România, pot fi consultate *Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural* disponibile pe site-ul Ordinului Arhitecților din România, la adresa: www.oar.archi/buna-practica/ghiduri-de-arhitectura.

Pentru satele din Câmpia Română pot fi consultate ghidurile:

Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural, autor arh. Emilia Țugui, Editura Ozalid, București, 2020:

- *Câmpia Olteniei*
- *Câmpia Teleormanului*
- *Câmpia Română. Sectorul Argeș-Mostiștea*
- *Zona Bărganul de Sud*

Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Zona Brăila, Galați, Buzău câmpie, autor arh. Ignis Duvagi, 2020.

Ghid de arhitectură pentru încadrarea în specificul local din mediul rural. Construcții cu funcțiuni culturale, comunitare, pentru agrement și sport, autor Emilia Țugui, Editura Ozalid, București, 2025.

CONTINUAREA PROIECTULUI

Dorim continuarea proiectului prin documentarea altor subiecte și aprofundarea celor identificate.

Ne puteți ajuta cu orice informații referitoare la fondul construit și peisajul din Câmpia Română. Deosebit de utile sunt informații legate de construcțiile istorice, mărturii ale persoanelor care au participat la ridicarea acestor clădiri, fotografii și planuri.

Pentru informații, propuneri de parteneriat sau pentru susținerea cercetărilor viitoare, ne puteți contacta la adresele alăturate. Pentru a urmări noutățile, vă puteți abona la newsletter pe website-ul proiectului.

Vă mulțumim!

www.tc-cr.ozalid.ro

e-mail tc@ozalid.ro

tel. +4 0749 281 381

EDITURA **OZALID**

facebook.com/ozalid

edituraozalid.tumblr.com

issuu.com/ozalid

linkedin.com/company/editura-ozalid

flickr.com/people/editura-ozalid

pinterest.com/edituraozalid

TRASEE CULTURALE ÎN SATELE DIN CÂMPIA ROMÂNĂ

ISBN 978-606-95991-1-9

www.tc-cr.ozalid.ro

www.ozalid.ro/tc-cr

un proiect

POSITIF ■ CONCEPT

EDITURA **OZALID**

parteneri

ZEMLJA
associazione culturale

ISTITUTO ROMENO
DI CULTURA E RICERCA
UMANISTICA DI VENEZIA

susținut de

MUZEUL DE ARTĂ CALAFAT
„PALATUL MARINCU”

MONUMENTALIST

ORDINUL
ARHITECȚILOR
DIN ROMÂNIA

Timbrul de
arhitectură

Proiect susținut de Ordinului Arhitecților
din România din timbrul arhitecturii.